

Terecht noemt Lever als een der voornaamste symptomen van mislukking in het denken van de franse jezuïet dat zijn beschouwingen een belangrijk hiaat vertonen in verband met het kwaad, met name het morele kwaad of de zonde. Dit ziet deze namelijk, vooral in „Het Verschijnsel Mens” (*Le Phénomène Humain*) vrijwel geheel en al in het verlengde van het fysieke kwaad, de mislukking, strijd, ziekte e.d. die in de evolutie door het „spel der grote getallen” optreden. Op sommige plaatsen voert hij zelfs het morele kwaad tot dezelfde reeks van oorzaken terug — waardoor hij o.i. duidelijk heterodox moet heten, want in strijd met de bijbelse openbaring, terwijl zo tevens eigenlijk de Verlossing door Christus in wezen wordt ontkracht. Maar aan het slot van genoemd werk geeft hij bovendien in een aanhangsel als tweede verklaringsmogelijkheid voor de zonde en zijn gevolgen aan „een oerkatastrofe of een oer-misstap” — daarmee dus de orthodoxe lijn weer opzoekende.

Er zijn katholieke verdedigers van Teilhard die zeggen, dat deze steeds de christelijke visie heeft gehandhaafd, maar de „lagere” oorzaken der zonde uit de macht der grote getallen in het evolutiegebeuren alleen heeft aangevoerd om „algemene voorwaarden voor het ontstaan der zonde aan te geven” (aldus H. de Lubac, zeer bekend modern theoloog en ordebroeder van Teilhard, in diens overigens lezenswaardige boek „*La Pensée religieuse du P. Teilhard de Chardin*”, Paris 1962, op pag. 164). Dit is echter in strijd met het feit, dat Teilhard zelf in genoemd aanhangsel van „Het Verschijnsel Mens” de twee mogelijkheden na en naast elkaar noemt (zie in de Aula-uitgave van genoemd werk pag. 264; in „*Le Phénomène Humain*” pag. 347). Maar op dit punt mag geen twijfel heersen!

Want hier gaat het inderdaad om de kern van Christus' evangelie, en als men de puur evolutieve visie op de zonde doorvoert is er ook „geen plaats voor het verlossende werk van Christus” (aldus prof. Voous in dit maandblad, jg. 1960, pag. 58). Schrijver dezes zelf beschouwt genoemd hiaat dan ook als het gevaarlijkste punt in Teilhards werken. Wel moet men, om diens inzichten rechtvaardig te zien, bedenken dat in verschillende werken van de franse denker ook verschillende uitingen staan, die elkaar deels tegenspreken. Vooral dient men in casu te vergelijken „Verschijnsel Mens” met „Het Goddelijk Milieu” (titel van de ned. vertaling van „*Le Milieu Divin*”, pas bij „Het Spectrum” verschenen); uit dit laatste werk spreekt nl. een echt christelijk begrip van zonde en verlossing, en men proeft er ook in dat Teilhard dit diep geestelijk heeft beleefd. Wat echter niet wegneemt